

De leerplansectie Grieks van de VCN heeft de verslagen van de correctiebijeenkomsten in Amsterdam, Delft, Den Bosch en Zwolle met elkaar vergeleken en publiceert op basis van de aldaar gevoerde discussies het onderstaande correctieadvies.

Bij het opstellen van dit advies hebben alleen *vakinhoudelijke* argumenten een rol gespeeld.

Opmerking vooraf: dit correctieadvies vervangt het correctievoorschrift van het College voor Toetsen en Examens niet. Het officiële correctievoorschrift van het CvTE dient te allen tijde te worden gevolgd. Dit correctieadvies biedt alleen houvast bij de correctie van open vragen en de vertaling. Het is vooral bedoeld voor punten waarbij interpretatieverschillen van het correctievoorschrift tot onduidelijkheid kunnen leiden of om de reikwijdte van de opmerking in het correctievoorschrift 'of woorden van overeenkomstige strekking' te illustreren.

Algemene opmerkingen:

- Een kennelijke verschrijving hoeft het antwoord niet fout te maken. Hierbij denken we aan overschrijffouten bij citaten en het onjuist spellen van namen.
- Bij de beoordeling van afwijkende citaten geldt algemene regel 2.3.3.
- Bij de correctie van een kolon geldt dat alle punten verloren gaan als de strekking van de vertaling heel anders wordt. Zie vakspecifieke regel 3.3.
- Tijdfouten zorgen voor aftrek van één scorepunt, tenzij anders vermeld in het correctievoorschrift of in het geval dat vakspecifieke regel 3.3 van toepassing is

Vraag 4a

In het antwoordmodel wordt de laatste voet als lang-lang gescandeerd. Dat is in overeenstemming met (recente) wetenschappelijke inzichten, maar in veel (examen)boeken en schoolmethodes wordt nog aangeleerd dat de positie van de laatste lettergreep geldt als een anceps, dat wil zeggen dat deze als lang of kort kan worden gescandeerd. In de meeste gevallen wordt op die plek dan ook een combinatie van lang en kort boven elkaar of een X genoteerd. *Advies: reken niet fout wanneer de laatste lettergreep van de laatste voet als een korte of als een X is gescandeerd.*

Vraag 4b

Leerlingen die antwoorden dat er dan (bij een dubbele sigma in ἐνείκεσσας) een spondee ontstaat, zonder apart aan te geven dat de derde lettergreep in dat geval lang is, geven toch in voldoende mate aan dat die lettergreep lang is. Een dergelijk antwoordt valt in de categorie 'woorden van overeenkomstige strekking'. Het is daarnaast niet nodig om nog eens aan te geven dat dat niet kan, want dat staat al in de vraag.

Advies: reken niet fout wanneer een leerling antwoordt dat er in dat geval een spondee ontstaat en het niet heeft over de noodzaak van een korte lettergreep of de onmogelijkheid van een lange lettergreep.

Vraag 5

Op de regionale bijeenkomsten bleek er veel discussie te zijn over de noodzaak van de toevoeging van de betrekkelijke bijzin ὃν ... πολέμοιο in het antwoord. De bijzin is echter een wezenlijk onderdeel van het gevraagde citaat. Een citaat dat alleen bestaat uit de hoofdzin 'jij zou je ook tegen een ander verzetten' gaat niet in op de specifieke reden voor dat verzet en is

dus niet volledig. Het Griekse citaat in de inleiding bevat namelijk drie elementen: με, ἐνείκεσας, κατ' αἶσαν οὐδ' ὑπὲρ αἶσαν. Van deze drie elementen correspondeert με met ἄλλω, ἐνείκεσας met ἂν μαχέσαιο en κατ' αἶσαν οὐδ' ὑπὲρ αἶσαν met ὅν τινά που μεθιέντα ἴδοις στρυγεροῦ πολέμοιο. Daarmee is het noodzakelijk dat alle drie de elementen uit de Griekse zin in het als antwoord gegeven citaat aan bod komen en dit is alleen het geval bij het in het correctievoorschrift opgenomen citaat.

Advies: volg het correctievoorschrift en reken fout wanneer de betreffende bijzin ὅν ... πολέμοιο in het citaat ontbreekt.

Vraag 9

Wanneer leerlingen αἰοίδιμος in plaats van αἰοίδιοι hebben genoteerd, kan dat gezien worden als een kennelijke verschrijving (wellicht op basis van de aantekening onder de tekst).

Advies: reken niet fout wanneer de leerling αἰοίδιμος heeft geantwoord.

Vraag 10

- Leerlingen kunnen ook regel 356 noemen en in hun toelichting spreken over ἄτη als voorbeeld van het ingrijpen van de goden in de gebeurtenissen. In de syllabus bij dit pensum hebben ze immers kunnen lezen: “Ze (= de goden) kunnen aan mensen verschijnen (meestal in de gedaante van een bepaalde persoon), hun gedachten ingeven of moed inblazen, maar ook misleiden (ἄτη).” In dit geval spreekt Helena van “de ἄτη van mij, hond, en van Alexander” en is het dus – met de tekst van de syllabus in gedachten – begrijpelijk dat de leerling concludeert dat Helena bedoelt te zeggen dat de goden haar en Paris met ἄτη hadden getroffen. Als in het antwoord staat dat die ἄτη van de goden komt, kan dat tellen als een voorbeeld waarbij de goden de gebeurtenissen sturen. Het kan dan (met vermelding van het regelnummer) als een zinvol alternatief worden gezien voor het in het correctievoorschrift gestelde. Houd daarbij wel rekening met de opmerking in de vraag dat het niet om twee opeenvolgende regels mag gaan (logisch wellicht, want je zou kunnen zeggen dat regel 356 en 357 één geheel vormen).

Advies: reken goed wanneer als een van de voorbeelden regel 356 is genoemd met daarbij de toelichting dat de goden ἄτη sturen, mits het andere door de leerling gegeven voorbeeld niet regel 357 is.

- Wanneer een leerling – ondanks de expliciete opdracht daartoe in de vraag – het regelnummer niet noemt, maar wel de regel letterlijk citeert, is het duidelijk welke regel hij/zij bedoelt. Hiervoor hoeft geen punt afgetrokken te worden, mits overeenkomstig het correctievoorschrift de juiste toelichting wordt gegeven.

Advies: reken niet fout wanneer een leerling in plaats van het regelnummer te noteren duidelijk maakt om welke regel het gaat door de regel volledig over te schrijven én de juiste toelichting geeft.

Vraag 11

Er zijn leerlingen die hier ingaan op Hektors ontmoeting met Laodiké en de voedster. Zij spreken weliswaar geen smeekbede uit, zoals eerder in de inleiding op deze vraag wordt genoemd, maar de vraag zelf – blijkens het lemma ‘ontmoet hij drie vrouwen’ – gaat in feite alleen om drie vrouwen die hij ontmoet.

De voedster kan dan natuurlijk niet goed gerekend worden, omdat de vraag aangeeft dat ook de naam genoemd moet worden en er van haar geen naam bekend is. Het noemen van Hektors zus, Laodike, mits met de juiste naam en juiste uitleg, hoeft echter – gezien de vraagstelling – niet fout gerekend te worden.

Advies: reken niet fout wanneer als een van de vrouwen Laodiké, zus van Hektor, is genoemd, mits de juiste relatie tussen Hektor en Laodiké wordt genoteerd.

Vraag 12b

Het antwoord ‘epitheton’ zonder ‘ornans’ is niet volledig: elke bijvoeglijke bepaling zou je een epitheton kunnen noemen, maar het gaat hier om het typisch homerische verschijnsel ‘epitheton ornans’. Dat is de officiële term en moet dus ook in het antwoord genoemd worden.

Advies: reken fout wanneer als antwoord epitheton is gegeven zonder de toevoeging ornans.

Vraag 24

- In de context van deze passage uit de *Ilias* is het duidelijk dat het gaat om het tonen van ἀρετή op het slagveld. Leerlingen hoeven dat dus niet nog een keer in hun antwoord op te nemen, als de connectie van τιμή en ἀρετή maar goed uitgelegd is.

Advies: reken niet fout wanneer bij de uitleg van het begrip ἀρετή de toevoeging ‘op het slagveld’ ontbreekt.

- In de vraag staat “Ga in ... op de manier waarop Thetis dat hier wil laten gebeuren.” Veel leerlingen zijn daardoor op de rol van Thetis ingegaan en geven antwoorden als: “Nu krijgt hij zijn τιμή niet door ZIJN EIGEN ἀρετή / niet door ZELF te strijden op het slagveld, maar doordat zijn moeder erom vraagt.” Het is wellicht voorstelbaar dat leerlingen door de vraagstelling in de richting van de rol van Thetis gaan denken, maar in de vraag gaat het er niet om dát Thetis aan Zeus vraagt haar zoon τιμή te schenken, maar om de manier waarop ze wil dat Zeus dat doet. Het antwoord “Achilles verwerft hier τιμή doordat zijn moeder erom vraagt” gaat op geen enkele manier in op de manier waarop Thetis wil dat dit gebeurt. In het pensum en de syllabus hebben de leerlingen kunnen lezen dat Achilles uiteindelijk τιμή verkrijgt en geëerd wordt door de Grieken, omdat ze doorkrijgen zonder Achilles geen schijn van kans te maken. Natuurlijk heeft Thetis met haar smeekbede tot Zeus geholpen om ervoor te zorgen dat de Grieken daadwerkelijk tot die conclusie komen. Er kan dan ook ingegaan worden op de rol van Thetis, maar duidelijk moet worden dat Achilles nu geëerd zal worden door niet mee te vechten.

Advies: reken fout wanneer in het antwoord alleen ingegaan wordt op de rol van Thetis zonder dat duidelijk wordt dat Achilles in dit geval zijn τιμή behaalt door juist niet te vechten.

Kolon 26 γιγνώσκων

Wanneer voor γιγνώσκων in plaats van de vertaling ‘inziend’ de vertaling ‘wetend’ is gebruikt, hoeft dat niet per se te betekenen dat de leerling een tijdfout heeft gemaakt. De vertaling ‘weten’ wordt weliswaar in het Eisma-woordenboek gegeven als mogelijkheid in geval van aoristus of perfectum, maar in de praktijk is dat onderscheid tussen de vertaalmogelijkheden ‘inzien’ en ‘weten’ veel minder simpel te maken (cf. Kühner-Gerth 1.135,4,a over het gebruik van het praesens van werkwoorden van waarnemen en weten, waarbij de inhoud van een weliswaar eerdere waarneming etc. de spreker op het moment van spreken als het ware nog voor ogen staat). Het vertalen van γιγνώσκων met ‘wetend’ levert geen onjuiste weergave van het Grieks op en is dus verdedigbaar.

Advies: reken de vertaling ‘wetend’ niet fout.

Kolon 29 δέ

- δέ vertaald als ‘want’: in het pensum zijn de leerlingen enkele gevallen tegengekomen waarin δέ vertaald moest worden met ‘want’. Het gebruik van δέ in plaats van γάρ is ook buiten Homeros niet ongevoen (cf. Denniston 169) en ‘want’ wordt in het woordenboek

ook als mogelijkheid gegeven. In deze regel is de vertaling ‘want’ bovendien begrijpelijk en passend.

Advies: reken niet fout wanneer δέ is vertaald als ‘want’

- *δέ niet vertaald:* Het niet-vertalen van δέ lijkt gezien het correctievoorschrift bij kolon 25, 33, 43 en 45 geen probleem, des te meer wanneer gekeken wordt naar de alternatieve vertaling van dit kolon 29 (na de slash), waarin de vertaling van δέ ook ontbreekt.

Advies: reken niet fout wanneer δέ niet is vertaald.

Kolon 32 μενεαίνων

Wanneer κατακτάμενα in kolon 31 is getrokken – wat niet fout gerekend hoeft te worden volgens het correctievoorschrift –, is het begrijpelijk dat μενεαίνων, dat dan immers overblijft als een losse predicatieve bepaling, wordt vertaald als ‘terwijl hij boos was/raasde’.

Advies: reken niet fout wanneer μενεαίνων wordt vertaald met ‘terwijl hij boos was/raasde’ als κατακτάμενα is verbonden met kolon 31.

Kolon 35 δαίμονι ἴσος

Hoewel het logischer is om δαίμονι ἴσος als predicatieve bepaling op te vatten, is het grammaticaal en inhoudelijk verdedigbaar om het als onderwerp van ἐπέσσυτο in kolon 34 te nemen: ‘maar toen de op een god gelijkende toesnelde ...’ Op basis van het voorgaande is het nog steeds duidelijk dat het over Diomedes gaat.

Advies: niet fout rekenen wanneer δαίμονι ἴσος is vertaald als onderwerp van ἐπέσσυτο op de volgende manier: ‘maar toen de op een god gelijkende toesnelde...’.

Kolon 40-41 gelijk aan de op aarde voortgaande mensen

Wanneer ὁμοίον uit kolon 40 (of zelfs ἴσ’ uit kolon 39) is verbonden met ἐρχομένων ἀνθρώπων (kolon 41) op de volgende manier “gelijk aan de op aarde voortgaande mensen”, worden in feite twee fouten gemaakt: het woordje τε wordt genegeerd en er wordt een verkeerde naamval gelezen (dativus in plaats van genitivus).

Advies: breng in kolon 41 twee punten in mindering voor de vertaling ‘gelijk aan de op aarde voortgaande mensen’.

Kolon 45 θῆκεν

De vertaling ‘hij legde neer’ voor θῆκεν is mogelijk volgens het woordenboek en in deze context ook begrijpelijk: Aeneas is gewond en dus zal Apollo hem eerder neerleggen dan neerzetten.

Advies: reken niet fout wanneer θῆκεν is vertaald met ‘hij legde neer’.

Kolon 48 ἥτοι

Veel leerlingen lijken door onbekendheid met het woord ‘voorwaar’ de zin om te zetten naar een bijzin of te kiezen voor een grammaticaal onjuiste woordvolgorde: “Voorwaar Leto en Artemis hem genazen...” Dat levert geen correcte vertaling op en zorgt voor puntenverlies, maar het is niet nodig om leerlingen al te zwaar af te straffen voor het onjuiste gebruik van het woord ‘voorwaar’.

Advies: trek één punt af wanneer door de vertaling van ἥτοι met ‘voorwaar’ kolon 48 een grammaticaal onjuiste woordvolgorde krijgt (of vertaald wordt als ware het een bijzin).